

ЯКИМЕНКО-ТЕРЕЩЕНКО Н.В., д.е.н., проф., зав каф. бізнес-аналітики, обліку та готельно-ресторанної справи, НТУ «ХПІ»
ЖУК Є.А., студент, НТУ «ХПІ»

КЛАСИФІКАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА

ТРАНСАКЦІЙНИХ

ВИТРАТ

Трансакційні витрати – це витрати, пов'язані з організацією взаємодії та координації взаємовідносин між суб'єктами господарювання, які спрямовані на створення умов ефективного ведення господарської діяльності та передбачають зменшення економічних вигод внаслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань за розрахунками. Трансакційні витрати є необхідною складовою успішної діяльності підприємства. Нехтування інформацією про трансакційні витрати призводить до неправильних управлінських рішень і, як наслідок, до зростання ризиків і погіршення фінансового стану підприємства.

Аналіз наукової літератури з питань класифікації трансакційних витрат підтвердив відсутність єдиного підходу. Бонарев В.В. трансакційні витрати поділяє: за видом діяльності, періодичністю, господарськими процесами, технологією виробництва, сферою відповідальності [1]. Пропонує враховувати галузеву специфіку підприємств при здійсненні класифікації трансакційних витрат Левіна М.В. [2]. Мартинець В.В. пропонує такі класифікаційні ознаки як середовище укладання трансакцій, етапи укладання трансакцій, ступінь вираженості трансакційних витрат та можливість впливати на процес формування [3]. Вивчаючи результати наукового пошуку Диби В.М., можна відзначити цікаву пропозицію щодо класифікації трансакційних витрат за ознакою контрольованості [4]. На думку Яциної В.В., до класифікаційних ознак трансакційних витрат слід ввести ознаку «за стадіями діяльності»: передвиробнича стадія, виробнича, експлуатаційна [5].

Вивчивши різноманітні підходи до класифікації трансакційних витрат та їх види, пропонуємо для підприємства роздрібної торгівлі фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах виокремити такі внутрішні і зовнішні трансакційні витрати (таблиця 1).

Таблиця 1 – Внутрішні і зовнішні трансакційні витрати підприємства роздрібної торгівлі фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах

Елементи трансакційних витрат	Види трансакційних витрат					
	пошуку інформації	ведення переговорів	виміру, контролю	специфікацій захисту прав власності	попередження опортуністичної поведінки	інші трансакційні витрати
Внутрішньовиробничі трансакційні витрати						
Внутрішні трансакційні витрати на забезпечення постачальницько-збутової функції						
Витрати на утримання відділів, відповідальних за просування продукції на ринок (оплата праці, амортизація)	+	+	+	-	+	-
Внутрішні трансакційні витрати на забезпечення функціонування аналітичної, обліково-аналітичної системи						
Витрати на утримання відділів, зайнятих у сфері обліку, аналізу, контролю, юридичного захисту (оплата праці, амортизація приміщень)	+	+	+	+	+	
Внутрішні трансакційні витрати функціонування системи управління						
Представницькі витрати, витрати на відрядження	+	+	-	-	+	-
Витрати на перепідготовку й навчання кадрів	-	-	-	+	+	-
Зовнішні трансакційні витрати						
Зовнішні трансакційні витрати ex ante / ex post (до/після укладання угоди)						
Витрати на рекламу	+	+	-	+	+	-
Консультаційні, аудиторські послуги	+	+	-	+	+	-
Послуги зв'язку, поштові витрати	+	+	-	-	-	-
Зовнішні трансакційні витрати, пов'язані із забезпеченням ринкової діяльності, (оренда торговельних приміщень)						
Оренда торговельних точок	+	+	-	-	-	-
Послуги зі страхування	+	-	+	+	+	-
Зовнішні трансакційні витрати, пов'язані з адміністративною взаємодією						
Послуги з охорони об'єктів	+	+	-	+	+	-
Послуги протипожежної безпеки	+	+	-	+	+	-
Витрати на охорону праці	+	+	+	+	-	-

Отже, до складу внутрівиробничих трансакційних витрат підприємства роздрібної торгівлі фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах, належать:

- внутрішні трансакційні витрати на забезпечення постачальницько-збутової функції (витрати на утримання відділів, відповідальних за просування продукції на ринок (оплата праці, амортизація));

- внутрішні трансакційні витрати на забезпечення функціонування аналітичної, обліково-аналітичної системи (витрати на утримання відділів, зайнятих у сфері обліку, аналізу, контролю, юридичного захисту (оплата праці, амортизація приміщень));

- внутрішні трансакційні витрати функціонування системи управління (представницькі витрати, витрати на відрядження, витрати на перепідготовку й навчання кадрів).

Список літератури:

1. Бонарев В.В. Моделювання облікового процесу трансакційних витрат та їх аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2016. 23 с.;

2. Левіна М.В. Облік і внутрішній контроль трансакційних витрат підприємств готельного господарства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2016. 22 с.;

3. Мартинець В.В. Управління трансакційними витратами промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Суми: Сумський державний університет, 2013. 23 с. 4;

4. Діба В.М. Облік та аналіз нематеріальних активів в умовах інституційних змін: теорія і методологія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.09 бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Київ: ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", 2017. 23 с. 5;

5. Яцина В.В. Вплив трансакційних витрат на впровадження аутсорсингу у виробничу діяльність промислових підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Харків: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2014. 21 с.

Якименко-Терещенко, Н.В., Жук, Є.А. Класифікація трансакційних витрат підприємства / **Н.В. Якименко-Терещенко, Є.А. Жук** // Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ «ХПІ» за 2021 рік в 2 т. – Харків : НТУ «ХПІ», 2021. Т. 1 : Труди XVIII-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум-2021» 7-9 грудня 2021 р. – 2021. С. 65-68